

קטנה ליהדות

גרמני

בסוף שנות ה-50 נסעתי לגרמניה, כפעם הראשונה מאז שזו בתי. כילד, הייתה לי אז הרגשה קשה. כל גבר קשיש שנתקלתי בו עורר בי את השאלה האוטומטית: היכן היה בימי השואה? לא התייחדתי אלא עם מי שהייתי בטוח לגמרי שהיה אנטישני, ואלה היו מעטים.

גם הגרמנים הטובים לא חשו בנוח בהיתקלם בישראל. אני זוכר שפעם נכנסתי למישרד ממשלת, ומשהצגתי את עצמי כישראלי שלף הקיור הקשיש תיבה קטנה של תפוזי יפן, כאילו כדי להוכיח: "אני בסדר. אני אוהב את הישראלים/היהודים." זה היה מבין כל מגע בין גרמני וישראלי היה מבין.

בינתיים גדל דור שני, וגם היחסים עימו לא היו הסריימבוכה. הילדים שמעו על השואה, והם הלכו אל אבא/אמא ושאלו: "איפה הייתם? איך זה יכול היה לקרות?" המורים שתקו והעלילו, ההורים הטיטו את המבט, רבים מהצעירים הפכו שונאי-יהודים ופרו-ישראלים קיצוניים, ומגע ישיר ופשוט לא היה אפשרי. עכשיו גדל דור שלישי, ובפעם הראשונה יש אפשרות של יחסים נורמליים (כמעט). אין הרגשת-האשמה של הדור הראשון, ולא ההרגשה של אשמת-ההורים של הדור השני. אך אין גם התעלמות. יש עניין רב בשואה ובתולדות הרייך השלישי, ושאיפה חזקה להבין.

כשאני מוזמן לגרמניה אני מרבה להתווכח עם גרמנים צעירים על עליית הנאצים, על חוויית כילד שראה את הדברים בהתהוותם, על התהליך שהוביל לשואה. אפשר לעשות זאת בלי מבוכה הרדית, אלא תוך השלמה עם העובדה שאנחנו בני עם הקורבנות, ושהם בני עם-המבצעים.

המבוכה מתחילה כאשר גרמנים צעירים, איריאליסטיים, רוצים למתוח ביקורת על מדיניות ישראל כלפי הפלסטינים. הם תוהים, בכנות: האם מותר לנו בכלל לבקש? האם זה לא יחוק את האנטישמיות? האם זה לא יביא להכחשת הייחוד של פשעי הנאצים? (הנה, גם היהודים עושים את זה!) או להתחמקות מן האחריות המיוחדת ("כולם אותו הדבר"), או לאנאלוגיות פשטניות ("הפלסטינים הם הקורבנות של הקורבנות")?

ומאידך: מי שהסיק מסקנות ומגנה את פישעי הנאצים, האם אינו חייב להרים את קולו נגד כל עוול, כל רדיפה, כל פגיעה בזכויות-האדם, גם כאשר המדינה העושה זאת היא מדינת-היהודים?

אין תשובה קלה על התלבטות זו. בייחוד כשהיא כנה. צעתי לידידים גרמנים צעירים היא: מותר לכם למתוח ביקורת. אבל הביקורת צריכה להישות מתוך אהדה, ומתוך חיוב מוחלט של קיום ישראל. והיא צריכה להימנע מכל השוואה פסולה עם הפשע האחר-מימי של השואה, שאין דומה לו בהיסטוריה.

אך ביקורת הנובעת מאהבה, תתקבל באהבה. הרי גם מחנה-השלום הישראלי הוא ישראל, ואולי החלק האמיתי ביותר שלה.

נחיריו של הגיבור

היה יום קריר, גשם ריק ירד מדי פעם, ועמדתי לפני הפסל הענקי.

אני נוהג להזכיר את הפסל הזה לעיתים קרובות בהרצאות שלי, כהוכחה למשהו. וזה הסיפור: כשהייתי בכיתה ג' או ד' בגרמניה, בסוף ימי הרפובליקה הוויימארית, במדינת-פרוסיה שהייתה אז סוציאלי-דמוקרטית, נהנה המורה שיעור בהיסטוריה. הוא ריברע על הקרב ביער הטבטוני, בשנת 9 לספירה. היא הוכרזה שבמקום זה עומד עתה פסל-הענק של הגיבור, הרמן בן שבט הכרוסקים, וסיכמה: "הרמן הגיבור עומד כשפניו אל האוייב התורשתי, ילדים, מיהו האוייב התורשתי?" כל הילדים בכיתה הרימו את אצבעותיהם, וקראו כמעט במק"ל: "צרפת! צרפת!"

כיום שורר שלום גמור בין צר-פת וגרמניה, לא יעלה כלל על הדעת שתפרוץ ביניהן אי-פעם מילחמה נוספת. הן חיות בשכנות טובה. הגבולות ביניהן פתוחים, והן שותפות ביתר בשוק-האירופי-המשותף ובברית-נאט"ו.

ואם זה קרה בין גרמניה וצרפת, אחרי מילחמה שנמשכה מאות רבות בשנים, זה יקרה גם בינינו ובין הפלסטינים! עד כאן הסיפור. לפני שבועיים סיפרתם אותה לקהל גרמני, וידיד שאל אותי: "אולי אתה רוצה שאקח אותך לשם?"

הסתכלתי בפסל. גובהו כ-20 מטרים, והוא עומד על כן שגובהו כגובה שבע או שמונה קומות של בניין. רואים אותו ממרחק של עשרות קילומטרים.

הייתי שם פעם כשהייתי ילד קטן. אז סיפר לי אבי שהפסל הוא כלייך גדול עד שהאנשים שביקרו בתוכו נפלו מבעד לנחיריו ונהרגו. היה צורך לסתום את הנחיריים. צר לי להגיד בייחוד הפסל גדול, אך לא עד כדי כך. אי-אפשר ליפול מבעד לנחיריים.

הרבה מחשבות עברו בראשי. הרמן, שהרומאים קראו לו ארמיניוס, היה בן-ערובה ברומא, וגדל כאציל רומאי. בבוא היום נגד במיטיביו. "הדם סמך מים", אמרים הגרמנים. הוא משך את הצבא הרומאי אל תוך מלכותו. כשעברו הרומאים בגיא בין שני הרים, לא הרחק ממקום הפסל, התנפלו עליהם הגרמנים מכל עבר ושחטו אותם.

שונאי-גרמניה טוענים שמעשה-בגידה זה גרם לכך שמאו מחשיבים הגרמנים את הנאמנות מעל לכל ערך אחר. בבחינת: כל עם מעריך ביותר מה שאין בו. המצביא הרומאי שהתאבד בתום הקרב (הוא הפיל את עצמו על

לדעתי, אין כל רע בהנהגת לבוש חגיגי קיצי אחיד לגברים כמו לנשים. כותונת לבנה, מינסונים וחצאית שחורים. בלי עניבה. בלי מיקסטור. בלי גלימה. בחורף אפשר להקפיד על לבוש אחר.

הוא הדין, אגב, לגבי מסיכות דיפלומטיות. מי שמוזי אותי למסיכה דיפלומטית בקיץ צריך לדעת שאני מסרב בהחלט לסבול תמורת הכבוד. אני מופיע בלי מיקסטור ובלי עניבה, גם כשאני היחיד בין מאות גברים מיסכנים, הסובלים בחום מחניק, כשם ענובים וממוקטונים. SORRY. מי שהרבר מפריע לו, כל יומין אתי.

אני ישראלי. אקלים ארצי הוא אקלימי. מי שרוצה שאתלבש בקיץ כמו בצפון-נורווגיה, ויאלילנא לספק לי אקלים של צפון-נורווגיה.

סיפור מוזר

בראשית שנות ה-50 בא ארצה יהודי עיראקי, ובפיו סיפור מוזר. בבגדאד, כך סיפר, קמה קבוצה מחתרנית, שביקשה לחולל מהפכה לאומית בעיראק. מטרתה היא לגרש מעיראק את הבריטים וסוכניהם, ראש-הממשלה נורי סעיד והמלך הצעיר (שהיה דודנו של המלך חוסיין).

כחפשה בעל-בית שיעזור לה לחולל את המהפכה, עלה על דעתה של הקבוצה כי הכתובת הנכונה היא ישראל. האם לא גירשו היהודים את הבריטים מארץ-ישראל במלחמת-מחלתם?

כדי ליצור את המגע הדרוש, שלחו את היהודי הצעיר לארץ. זה הסתובב כאן וחפשו קשר להעברת המסר. הוא מצא, במיקרה, אדם בשם קלמן כץ, איש-אצ"ל ותיק, כץ התלהב ומצא את הדרך אל דויד בן-גוריון, ראש-הממשלה ושר-הביטחון. בן-גוריון הקשיב לדבריו ושלח אותו לראובן שילוח, שהיה אז ראש קהילת-המוריעין.

כך התחילה פרשה מתסכלת. שילוח דחה את כץ בלך ושוב. הצבר המנוסה חש כי משהו אינו כשורה. לבסוף לחץ על שילוח, וזה אמר לו, בערך, כך: "אתה מושגע? הבריטים הם בעלי-הבית הסגנון. אנחנו זקוקים לתמיכה של מדינה מערבית! לא נלך לסכן את הקשר הזה שבשילוב איוושהי מהפכה בעיראק!"

בעיניו של כץ, לוחם ותיק בבריטים, נראתה גישה זו פסולה מעיקרה. הוא החליט לפרסם את הפרשה. מכיוון שאחיו, האדריכל אביאל כץ, היה פעם מפקד הפלוגה של באצ"ל, מצא את הדרך אלי. העולם הזה פירסם את הדברים, והגדיר את גישתו של שילוח כמוטעית מיסודה.

כתבנו: אנחנו חיים במרחב ערבי. הבריטים הם מעצמה קולר-ניאלית רזה. במקום או כמאווז יסתלקו. הערבים יישארו. איתם יאנחנו נצטרך לחיות. האם לא כדאי יותר ליצור קשרים איתם בעודם לוחמים לחרותם וזקוקים לבעלי-בית, תחת להשליך את ירכנו על אימפריה קולוניאלית גוועת?

נקטנו עמדה זו באופן עיקב כלפי כל התנועות הלאומיות הערביות דאז. יזמנו את הקמת "הוועד הישראלי למען אלג'ריה חופשית", תמכנו במהפכה המצרית נגד המלך פארוק ומאבקה לסילוק הבריטים מאיזור תעלת-סואץ, תמכנו במהפכה העיראקית (כאשר זו פרצה בסוף, בלעדנו ונגדנו).

האיש שייצג את הגישה ההפוכה היה בן-גוריון. והאיש שהיה עוזרו הנאמן ביותר של בן-גוריון ביישום גישתו היה ראובן שילוח, מקים קהילת-המוריעין הישראלית ככלל וה"מוסד" בפרט. הוא צץ בכל מקום שבו היתה קיימת הסכנה שתיווצר ברית ישראלית-ערבית נגד המעצמות המערביות.

לשיא הגיעו הדברים בסוף שנות ה-50, כאשר יום ראש-עיריית פירנצה, ג'ורג' להפירה, כנס "ים תיכוני", שנועד לשמש כמיס-גרת לדרישה ישראלית-ערבי ראשון. שרת-החוק, גולדה מאיר, התעקשה לשלוח אליו מישלחת בראשות שילוח, תחת להסכים לשיגור מישלחת של אקדמאים ואישים בלתי-תלויים אחרים. כשראו הערבים שכשם ישראל הגיע איש-מוריעין מובהק, שיצא לו שם של שונא הלאומיות הערבית, הם נטשו את המקום, או שלא באו כלל. (כתוצאה מכך הוזמן להפירה אותי לוועידה הבאה, ולכל הוועידות שלאחר-מכן. שגרירות ישראל ברומא מתה על כך רישמית.)

עכשיו כתב חגי אשר, מעריצו של בן-גוריון ואחרון אנשי רפ"י, ספר על שילוח. שמו: מוסד של איש אחד. חבל שלא הזכיר פרשה זו.

וואלה, איזה בלגאן!

המכונית עצרה בקירבתי. ישבו בה שתי נשים, כנראה אם ובת, שתיהן בעלות חזות ייקית בולטת. הבת יצאה וקראה לאמה: "יאללה, ראוס!" המילה "יאללה" (בעצם: יא אללה, הוי אלוהים!) השתרשה בשפה העברית. בין השאר היא מקבילה למילה הגרמנית "ראוס" (ההוצאה).

הרבה מילים ערביות השתרשו בעגה העברית. למשל: "חנט" ריש" (בעצם: קנטר ריש, מישקל נוצות). או "כאסה" (בערבית: מכה). או "תפרן" (בערבית: עני).

יש מילה אחת, שאיני מצליח לאתר את מקורה: "בלגאן". בעברית החדשה אין לה תחליף. היא חיונית. היא מצלצלת כמו מילה ערבית. אבל אין היא מילה ערבית כלל. הערבים, המרבים להשתמש בה (למשל: "לא יכולתי לבוא אתמול לעבודה. בכפר שלנו החיילים עשו בלגאן") מאמינים שוהי מילה עברית.

אולי מישהו יכול לעזור לי? מה מקור המילה הזאת?

כעבור 61 שנים עלה יורשו על ארצנו ושרף את בית-המקדש. גם עכשיו עומד הרמן הגיבור כשפניו אל האוייב. בדיוק מול פניו, על הרכס ממול, ניצבת אנטינה ענקית של הטלוויזיה.

עניבת החנק

בעוונותי הרבים ביליתי השבוע כמה שעות בבית-המישפט. ראיתי עורכידיו קשישים וצעירים מתרוצצים כשהם לבושים במיקסטורנים שחורים וענובים עניבות, כפי שמחייב הנהול. זה היה ביום-חמסין.

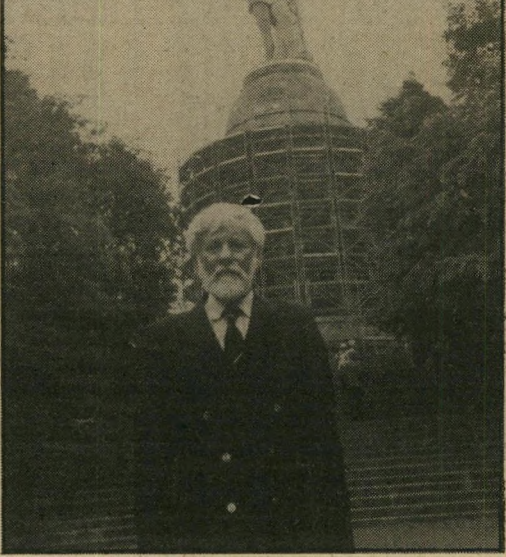
הפרקליטות, לעומת זאת, לבשו כותנות לבנות בלבד, וחצאיות שחורות. ככניסה לאולמות לבשו הפרקליטים והפרקליטות גלימות שחורות. במיסדרונות היה חם. באולמות פעל מיווג-אוויר לקוי, ולא היה פחות חם.

זה נראה לי מגוחך. אנחנו חיים בארץ-ישראל, השוכנת כאיזור סוביטרופי. בקיץ חם עד לוהט.

הביגוד המישפטי המקובל אצלנו הומצא כאקלים קר. בבית-המישפט הבריטי אין איש טובל בשל בגדיו. גם הפיאה הנוכחיה אינה מפריעה בקור האיים הצפוניים.

אינני רוגל בלבד מרושל בבית-המישפט. אני מודע בהחלט לצורך לשמור על מידה סבירה של "קרורם" — צורה של התנהגות ולבוש שתרם את קרן המערכת המישפטית גם מבחינה חזותית, בייחוד לאור הידידה המדאגה של הרמה האנושית במיקצוע זה, כמו בהרבה מיקצועות אחרים בארץ.

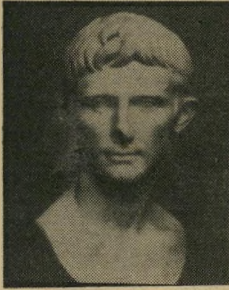
אולם מי אומר שלבוש מהוגן וחגיגי בארץ זו צריך להיות חיקוי של המקובל בארץ אחרת, בעלת אקלים שונה לחלוטין?

ליד פסל הרמן הגיבור

שילוח

אגרוסטוס